

Практична політологія

Навчальний посібник «Практична політологія» присвячений висвітленню прикладних аспектів політичної науки та формуванню практичних навичок аналізу політичних процесів і явищ. У посібнику розглянуто сучасні підходи до політичної діяльності, політичного аналізу, прогнозування, ухвалення політичних рішень, політичного консультування, протидії маніпулятивним технологіям та використання політичних технологій у політичному процесі. Особливу увагу приділено практичному застосуванню теоретичних знань, аналізу реальних політичних ситуацій, розвитку аналітичного мислення та формуванню компетентностей, необхідних для професійної діяльності у сфері політики та державного управління. Посібник містить практичні завдання, запитання для самоконтролю, що сприяють закріпленню матеріалу та розвитку навичок самостійної роботи. Матеріали навчального посібника враховують сучасні трансформації політичних процесів, зокрема розвиток цифрових технологій, інформаційного середовища, політичного консалтингу та особливості політичної діяльності в умовах криз і воєнного стану.

Для студентів, викладачів, усіх, хто цікавиться практичними аспектами політичної науки.

ПОСТРИГАНЬ Григорій Федорович
ОЛЕЩУК Петро Миколайович
ВОЙЧУК Аліна Юрїївна

ПРАКТИЧНА ПОЛІТОЛОГІЯ

Навчальний посібник

УДК 32-027.22(075.8)
П64

Постригань Г. Ф., Олещук П. М., Войчук А. Ю.

П64 Практична політологія : навч. посіб. Київ : Видавництво «Норма права», 2026. 220 с.

ISBN 978-617-8306-50-2

Навчальний посібник «Практична політологія» присвячений висвітленню прикладних аспектів політичної науки та формуванню практичних навичок аналізу політичних процесів і явищ. У посібнику розглянуто сучасні підходи до політичної діяльності, політичного аналізу, прогнозування, ухвалення політичних рішень, політичного консультування, протидії маніпулятивним технологіям та використання політичних технологій у політичному процесі. Особливу увагу приділено практичному застосуванню теоретичних знань, аналізу реальних політичних ситуацій, розвитку аналітичного мислення та формуванню компетентностей, необхідних для професійної діяльності у сфері політики та державного управління. Посібник містить практичні завдання, запитання для самоконтролю, що сприяють закріпленню матеріалу та розвитку навичок самостійної роботи. Матеріали навчального посібника враховують сучасні трансформації політичних процесів, зокрема розвиток цифрових технологій, інформаційного середовища, політичного консалтингу та особливості політичної діяльності в умовах криз і воєнного стану.

Для студентів, викладачів, усіх, хто цікавиться практичними аспектами політичної науки.

УДК32-027.22(075.8)

Видавництво «Норма права» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. Ця книга виготовлена з паперу, сертифікованого FSC® та PEFC™

ISBN 978-617-8306-50-2

© Постригань Г. Ф., Олещук П. М.,
Войчук А. Ю., 2026
© Видавництво «Норма права», 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
----------------	---

Розділ 1. Предмет практичної політології

1.1. Теоретичне і практичне знання в сучасній політології.....	10
1.2. Наукові засади практичної політології.....	15
1.3. Практична політологія як мистецтво осягнення політики.....	22
Контрольні запитання.....	24
Практичні завдання.....	25
Рекомендована література.....	26

Розділ 2. Політична символіка

2.1. Сутність та функції політичної символіки.....	28
2.2. Основні різновиди політичної символіки.....	35
2.3. Проблема ефективності політичної символіки.....	40
Контрольні запитання.....	46
Практичні завдання.....	47
Рекомендована література.....	48

Розділ 3. Політична мова

3.1. Специфіка мови як різновиду політичної символіки.....	52
3.2. Політичний дискурс.....	56
3.3. Особливості політичного мовлення в сучасній Україні.....	60
Контрольні запитання.....	66
Практичні завдання.....	67
Рекомендована література.....	68

Розділ 4. Політичний аналіз

4.1. Поняття, мета та різновиди політичного аналізу.....	72
4.2. Ситуативний політичний аналіз.....	78
4.3. Інформаційне забезпечення політичного аналізу.....	85

Контрольні запитання.....	88
Практичні завдання.....	89
Рекомендована література.....	90

Розділ 5. Політичне прогнозування

5.1. Сутність, теоретичні засади та різновиди політичного прогнозування	92
5.2. Етапи та методи політичного прогнозування.....	99
5.3. Надійність політичного прогнозу	106
Контрольні запитання.....	108
Практичні завдання.....	109
Рекомендована література.....	110

Розділ 6. Політичне рішення

6.1. Рішення як важливий компонент політичної діяльності	114
6.2. Етапи та методи підготовки та прийняття політичних рішень	120
6.3. Оптимальність та ефективність політичного рішення	126
Контрольні запитання.....	130
Практичні завдання.....	131
Рекомендована література.....	132

Розділ 7. Політика як практична дія

7.1. Специфіка масової політичної поведінки.....	136
7.2. Пряма дія в структурі демократії	142
7.3. Основні форми прямої дії	146
Контрольні запитання.....	153
Практичні завдання.....	154
Рекомендована література.....	155

Розділ 8. Політичне маніпулювання

8.1. Сутність маніпулятивного впливу в політиці.....	158
8.2. Основні засоби та прийоми політичного маніпулювання...	163
8.3. Протидія політичному маніпулюванню	170
Контрольні запитання.....	172
Практичні завдання.....	173
Рекомендована література	174

Розділ 9. Політичні технології

9.1. Сутність політичних технологій.....	178
9.2. Основні різновиди політичних технологій.....	185
9.3. Політичні технології як практична діяльність	189
Контрольні запитання.....	195
Практичні завдання.....	196
Рекомендована література	197

Розділ 10. Політичне консультування

10.1. Сутність політичного консультування	200
10.2. Моделі та типи політичного консультування.....	207
10.3. Особливості політичного консультування в Україні	211
Контрольні запитання.....	215
Практичні завдання.....	216
Рекомендована література	217

ПЕРЕДМОВА

Сучасний політичний процес розгортається в умовах стрімких суспільних трансформацій, цифровізації комунікацій, гібридних викликів та зростання ролі публічної участі. Політика перестає бути виключно сферою теоретичних узагальнень і дедалі більше постає як простір практичної діяльності, що потребує професійних компетентностей, аналітичного мислення та відповідальності за ухвалені рішення. Саме тому посібник «**Практична політологія**» спрямований на формування цілісного розуміння політики як сфери дії, взаємодії та впливу.

Практична політологія — це не лише застосування теоретичних положень політичної науки до реальних процесів. Це окремий вимір політичного знання, який поєднує аналіз, прогнозування, моделювання, комунікацію, стратегування та ухвалення рішень. Її предметом є механізми функціонування політики у повсякденній суспільній практиці, технології впливу, способи конструювання політичних смислів і формування політичної поведінки. У фокусі уваги — не лише політичні інститути, а й інструменти, через які реалізується влада, легітимізується авторитет та формуються суспільні орієнтири.

Структура посібника вибудована таким чином, що дозволяє читачеві поступово зануритися в ключові виміри практичного політичного знання.

Перший розділ — «**Предмет практичної політології**» — окреслює методологічні засади дисципліни, її місце у системі політичних наук та специфіку дослідницького інструментарію. Тут обґрунтовується необхідність переходу від абстрактного аналізу до прикладних моделей осмислення політичної реальності.

Другий розділ — «**Політична символіка**» — розкриває роль символів, образів і знаків у політичному процесі. Політична символіка формує колективну ідентичність, консолідує суспільство або, навпаки, стає інструментом конфлікту. Розуміння символічного виміру політики є необхідною умовою ефективної комунікації та аналізу політичної культури.

У розділі «**Політична мова**» досліджується специфіка політичного дискурсу, його структура, риторичні прийоми та механізми впливу. Мова політики — це інструмент формування порядку денного,

легітимації влади та мобілізації громадян. Вона водночас відображає й конструює політичну реальність.

Четвертий розділ — **«Політичний аналіз»** — присвячений методам оцінювання політичних процесів, інституцій та акторів. Тут розглядаються підходи до аналізу політичних ситуацій, вироблення аналітичних висновків і формування рекомендацій для практичної діяльності.

У розділі **«Політичне прогнозування»** висвітлюються методи передбачення політичних подій, сценарне моделювання та оцінка ризиків. Прогнозування є невід’ємною складовою сучасного політичного менеджменту, оскільки дозволяє зменшити невизначеність та підвищити ефективність стратегічного планування.

Розділ **«Політичне рішення»** зосереджується на механізмах підготовки, ухвалення та реалізації управлінських рішень у політичній сфері. Розглядаються моделі раціонального вибору, інституційні обмеження та фактори впливу на процес ухвалення рішень.

У сьомому розділі — **«Політика як практична дія»** — політика постає як процес взаємодії суб’єктів, що реалізують інтереси через конкретні дії. Аналізується діяльність політичних лідерів, партій, громадських рухів та інших акторів публічної політики.

Особливу увагу приділено розділу **«Політичне маніпулювання»**, у якому розглядаються технології впливу на масову свідомість, механізми формування громадської думки та способи протидії деструктивним інформаційним практикам. В умовах інформаційного суспільства критичне мислення стає ключовою компетентністю громадянина.

Дев’ятий розділ присвячений **«Політичним технологіям»** — феномену, що докорінно змінив характер політичної комунікації. Соціальні мережі, цифрові платформи, алгоритмічні механізми поширення інформації формують нові правила політичної гри. Інтернет стає простором мобілізації, кампаній, електронної демократії та водночас — інформаційних маніпуляцій. Усвідомлення цих процесів є необхідною умовою формування сучасної політичної культури.

Завершальним розділом посібника є **«Політичне консультування»**, як надання фахової допомоги суб’єктам політики з питань політичної діяльності. У розділі розглядаються типи та моделі політичного консультування, особливості політичного консультування у сучасній Україні.

Посібник орієнтований на студентів закладів вищої освіти, аспірантів, викладачів, а також усіх, хто цікавиться прикладними аспектами політики. Його зміст спрямований не лише на засвоєння знань, а й на розвиток аналітичних навичок, уміння працювати з політичною інформацією, формувати аргументовані позиції та приймати відповідальні рішення.

Особливістю видання є поєднання теоретичних засад із прикладними інструментами, що дозволяє розглядати політичну діяльність у її реальному вимірі. Практична політологія навчає не лише розуміти політику, а й діяти в її межах компетентно, етично та стратегічно виважено.

У сучасному суспільстві, де політичні процеси безпосередньо впливають на безпеку, розвиток і якість життя громадян, підготовка фахівців, здатних професійно аналізувати й реалізовувати політичні рішення, є стратегічним завданням вищої освіти. Цей посібник стане корисним інструментом у формуванні нового покоління політичних аналітиків, управлінців та громадян, які усвідомлюють відповідальність за майбутнє суспільства.

Розділ 1

**ПРЕДМЕТ ПРАКТИЧНОЇ
ПОЛІТОЛОГІЇ**

- 1.1. Теоретичне і практичне знання в сучасній політології
 - 1.2. Наукові засади практичної політології
 - 1.3. Практична політологія як мистецтво осягнення політики
-

1.1. Теоретичне і практичне знання в сучасній політології

Визначення предмету будь-якої науки є важливим кроком в окресленні кола проблем та завдань, які вона повинна вирішувати. Розуміння *предмету сучасної політології*, як відомо, було й залишається багатоманітним в чому дискусійним питанням. Якщо в трактуванні *об'єкта політології* особливих розбіжностей не спостерігається (об'єктом є політична сфера суспільства), то в трактуванні предмета існує низка підходів, в яких ту, або іншу сторону політичної сфери суспільства наділяють ядром предмета політології.

До таких підходів відносяться такі характеристики політики, як політична система суспільства, політичні процеси, влада, держава. Кожен з перелічених підходів має право на існування, має свою логіку обґрунтування і дає підстави для висновку про самостійний характер політології, як науки.

В той же час необхідно звернути увагу на тісний зв'язок політології з науками, що також вивчають політику. Це яскраво проявляється в широкому використанні знань, підходів, методів та методик, які розроблені в інших науках. Це філософія, соціологія, психологія, історія тощо. У зв'язку з цим доцільно було б, говорячи про предмет політології як окремої системи знань про політику, підкреслювати її інтегративну природу. Саме інтеграція, тобто формування якісно нової, цілісної форми знань про політику і визначає особливу роль політології в суспільствознавстві.

Такий підхід дає можливість не тільки віддеференціювати політологію від усієї сукупності знань про політику, але й коректно ставити питання про внутрішню структурованість предмета політології.

Тут доречно нагадати, що в науковій та навчально-педагогічній практиці використовують різні назви політологічної науки. Говорять про «**політичну науку**» і «**науку про політику**», «**політологію**». У цих назвах відображається певна традиція, прагнення до пошуку

1.1. Теоретичне і практичне знання в сучасній політології

найбільш точного, гармонійного визначення суті конкретної науки. Але особливе місце серед цих термінів займає множинна форма самоназви політології — «**політичні науки**».

Представляється, що термін «**політичні науки**» фіксує наявність у межах єдиної політології якісно різних, але взаємопов'язаних галузей знань про політику. До них відносяться такі, як *історія політичної думки, загальна теорія політики, порівняльна політологія, кратологія (наука про владу), партологія (наука про партії), електоральна політологія* тощо.

У зв'язку з цим логічно постає питання про предмет не тільки усієї політології, а й її складових частин — окремих політичних наук. Оскільки політологія в цілому — це цілісна система знань за своїм загальним предметом, то й її складові як підсистеми закономірно мають свої якісно визначені предмети досліджень політики.

Внутрішня диференціація предмету політології має різні виміри. За критерієм цілого і його частин поділяють дослідження, наприклад, усієї політичної системи суспільства і окремих її складових: держави (теорія держави), партій (партологія), культури (теорія політичної культури) тощо. За критерієм динамічності, процесності політики відрізняють трансформаційні дослідження у функціонуванні політичної системи, її складових (теорії трансформації політичних режимів, політичної модернізації, демократизації тощо).

Особливим підходом до внутрішнього виокремлення досліджень політики у межах єдиної науки політології є розгляд політологічних знань через призму **понять «теорія» і «практика»**. І в цьому випадку зустрічається різноманіття в назвах окремих галузей політології. Коли мова йде про «теорію», говорять про «теорію політики», «загальну теорію політики», «теоретичну політологію». Коли мова йде про «практику», то використовують назви «прикладна політологія», «практична політологія», а то й поєднання — «практично-прикладна політологія».

Найбільш вдалим виглядає використання назв галузей єдиної політології у відповідності до кореляції з поняттями «теорія» і «практика», «теоретична політологія» і «практична політологія». Характеристика політології як «прикладної» викликає питання про те, що прикладається і до чого прикладається. Як прийнятним може бути і змішаний термін «практично-прикладна політологія».

Виділення теоретичного і практичного рівня знань в дослідженні політики має свою історію і вписується в загальний

процес розвитку знань про політику і становлення сучасної політології.

Американський дослідник **К. Дойч** виокремлює **декілька стадій у розвитку знань про політику**. **Перша стадія**, яку він називає **філософською**, охоплює час від праць Арістотеля до другої половини XIX століття. Основні здобутки цієї стадії полягають у формуванні уявлень про політику, державу, пошук досконалих форм втілення політичної влади, визначення концептуальних засад правової держави, демократії тощо.

Філософська стадія заклала основу тієї галузі сучасної політології, яка охоплюється **терміном «теоретична політологія»**. Ядром її є сукупність теоретико-концептуальних знань, які створюють фундамент сучасної політології. До них відносяться інтерпретації сутнісних характеристик політики, її ядра влади, їхнього інституціонального втілення у функціонуванні держави, партій тощо. Теоретична політологія охоплює також і людський вимір політики. В цьому аспекті вона досліджує культурно-моральні та управлінсько-організаційні параметри політичного життя суспільства.

Друга історична стадія у розвитку знань про політику за К.Дойчем пов'язана з впливом позитивістської філософії, яка орієнтувала дослідників на вивчення реальних фактів політики, на позитивне знання, головним механізмом отримання якого є **емпіричні дослідження**.

У межах цього етапу в 20-х роках XX століття зусиллями ряда американських вчених і, перш за все, Ч.Мерріама, починає формуватися **практично-прикладні дослідження політики**. В їх основі лежало прагнення до широкого застосування методів та процедур, які використовувалися у психології, соціології, статистиці.

З цього, по-суті, і почалося становлення та розвиток окремої галузі знань в сучасній науці — **практично-прикладна політологія**.

Теорія та практика, як відомо, тісно між собою пов'язані, взаємообумовлюють і взаємодоповнюють одна одну. Це в повній мірі стосується і теоретичної та практичної політології. Але не менш важливим є і розрізнення цих галузей знань про політику.

Розрізнити теоретичну і практичну політологію можна за п'ятьма параметрами.

По-перше, **існує різниця у меті досліджень**, які відбуваються в теоретичній та практичній політологіях. Якщо теоретична політологія прагне розкрити загальні механізми функціонування політики,

1.1. Теоретичне і практичне знання в сучасній політології

то практична орієнтується на розв'язання актуальних проблем, що постають перед політичними акторами. Інакше кажучи, теоретична політологія досліджує сутність політики, а практична — конкретні її прояви в реальній політичній практиці.

По-друге, розрізнення відбувається і за об'єктом дослідження. Теоретична політологія охоплює процеси, не обмежені просторово-часовими характеристиками. Ці явища внутрішньо притаманні політиці; вони відтворюються й еволюціонують, залишаючись сутнісно єдиними (держава, влада, режими, культура тощо).

Практична політологія спрямована на дослідження конкретних проблемних ситуацій повсякденної політичної практики з чітко визначеними просторово-часовими параметрами. В цьому плані поняття «політична ситуація» постає ключовою характеристикою предмета практичної політології. Ситуативний вимір політики і є ядром практичної політології.

По-третє, розрізнення відбувається і за тією роллю, яку відіграють ці галузі політології в реальній політиці. Знання теоретичної політології впливають на політичне життя суспільства не на пряму, а опосередковано, через рівень політичної освіченості, грамотності як політичних акторів, так і всього суспільства.

Вплив результатів практичної політології на політику є безпосереднім, оскільки вони спрямовані на забезпечення аналізу реальних ситуацій в політиці, виробленню практичних рекомендацій політичним акторам, що багато в чому визначає кінцевий результат політичних дій.

По-четверте, відмінності полягають і за критерієм суб'єктів досліджень. В теоретичній політології суб'єктами досліджень є фахівці-вчені, які сконцентровані в науково-дослідних установах, вищих навчальних закладах, де здійснюються в основному фундаментальні наукові розробки. В практичній політології суб'єктами досліджень виступають аналітики-експерти, які працюють в державних або приватних спеціалізованих аналітичних центрах.

По-п'яте, якщо своєрідним замовником теоретичної політології виступає усе суспільство як носій політичної культури в цілому, то головним споживачем результатів практичної політології є безпосередні учасники політичного життя, його головні дійові особи — політичні актори.

Отже, можна зробити висновок, що практична політологія є галуззю знань про політику, яка безпосередньо стосується процесів її

Розділ 1. ПРЕДМЕТ ПРАКТИЧНОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ

реального здійснення. Вона є складовою частиною і, одночасно, специфічним рівнем політичної науки. Якщо теоретичні дослідження прагнуть дати відповідь на питання «Що таке політика?», то прикладні дослідження сконцентровані на питанні «Як здійснюється політика?». Якщо головним в предметі теоретичної політології є розкриття сутнісних характеристик політики, то в практичній політології — це дослідження реальних політичних ситуацій.

[Перейти на сайт →](#)